

Κωνσταντίνος Πολύζος – Στοιχεία ορθόδοξης ηθικής: μια βεμπεριανή προσέγγιση της ορθόδοξης παράδοσης στον ελληνικό 19^ο αιώνα.

Περίληψη

Στην παρούσα διδακτορική διατριβή εξετάζεται η επιρροή της ορθόδοξης ηθικής στην ελληνική οικονομία και κοινωνία του 19^{ου} αιώνα, υπό την προσέγγιση της κατανοούσας κοινωνιολογίας (Verstehende Soziologie) του Max Weber. Συγκεκριμένα, η εργασία επιχειρεί να κατανοήσει με ποιους τρόπους, σε τι βαθμό και προς ποιες κατευθύνσεις έχει επηρεάσει η θρησκευτική ηθική της νεοελληνικής ορθοδοξίας τους λόγους (discourses) γύρω από την ιδεολογική και νομική συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους και οργάνωση της οικονομίας. Αναλυτικά, στο πρώτο μέρος θα εξεταστεί η περίοδος των συζητήσεων γύρω από το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Ελλάδος (1833-1852). Η έρευνα εκκινεί από το σημείο αυτό διότι αυτή είναι ακριβώς η περίοδος (ανα-)διαμόρφωσης της ορθόδοξης ηθικής ως όχημα μέσω του οποίου μπορεί η μία ή η άλλη θρησκευτική ομάδα να διεκδικήσει το νόμιμο μονοπώλιο διανομής των σωτηριακών αγαθών. Κατά την περίοδο αυτή, ενώ δεν προκύπτει ένα πλήρως εξορθολογισμένο σύστημα ορθόδοξης ηθικής (για λόγους που έχουν να κάνουν με την κοινωνιολογική δομή της ορθόδοξης εκκλησίας και θεολογίας, και θα αναλυθούν στη διατριβή), προκύπτει με σαφήνεια ωστόσο η κοινωνική λειτουργία της ορθοδοξίας εντός της νεοελληνικής κοινωνίας ως μίας από τις κυριότερες πηγές συμβολικής νομιμοποίησης κοσμικών πρακτικών και αντιλήψεων. Έτσι, στο δεύτερο μέρος της εργασίας, εκκινώντας συμβολικά από το έτος δημοσίευσης της «Φιλοσοφίας της Ιστορίας» του Μάρκου Ρενιέρη (1841), θα ασχοληθούμε με λόγους λαϊκών διανοούμενων του 19^{ου} αιώνα για ζητήματα μη-θρησκευτικού χαρακτήρα, όπως είναι ο χαρακτήρας και η δομή του κράτους και της γραφειοκρατίας, η οργάνωση της νεοελληνικής οικονομίας, η νομική οργάνωση του κράτους, το εθνικό ζήτημα, ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και το εκκλησιαστικό ζήτημα. Σε αυτή τη διανοητική παραγωγή θα αναζητήσουμε την επιρροή της ορθόδοξης ηθικής, ως πηγής από την οποία επιχειρούν να αντλήσουν νομιμοποίηση για τις θεωρίες και τις κοσμοαντιλήψεις τους διανοητές της εποχής όπως ο Σπ. Ζαμπέλιος, ο Κ. Παπαρρηγόπουλος, ο Π. Καλλιγιάς, ο Ν. Σαρίπολος κ.α. Ταυτόχρονα, η διατριβή, καθώς εντάσσεται στο πλαίσιο της βεμπεριανής κοινωνικής θεωρίας, επιχειρεί να συνδράμει στην αντιμετώπιση ενός τυφλού σημείου της βεμπεριανής κοινωνιολογίας της θρησκείας, δηλαδή στην κοινωνιολογική κατανόηση της ορθόδοξης ηθικής.

Konstantinos Polyzos – Elements of orthodox ethics: a Weberian approach of the orthodox tradition during the Greek 19th century.

Abstract

This dissertation examines the influence that the orthodox ethics have on the 19th century Greek economy and society, under the approach of Max Weber's understanding sociology (Verstehende Soziologie). Specifically, the thesis attempts to understand in what ways, to what extent and the particular directions in which the religious ethics of modern Greek orthodoxy have influenced the discourses surrounding the ideological and legal formation of the modern Greek state and the organization of its economy. In the first part, the period of the debates surrounding the autocephalous of the Church of Greece (1833-1852) will be examined. This constitutes the point of departure for this thesis because this is precisely the period of the (re-)formation of orthodox ethics as a vehicle through which one or another religious group can claim the legitimate monopoly of the distribution of salvation goods. During this period, while a fully rationalised system of orthodox ethics does not emerge (for reasons that have to do with the sociological structure of the Orthodox church and theology, which will be analysed in the thesis), what emerges clearly, however, is the social function of orthodoxy within modern Greek society as one of the main sources of symbolic legitimation of secular practices and beliefs. Thus, in the second part of the paper, starting symbolically from the year of the publication of Markos Renieris' "Philosophy of History" (1841), we will deal with the discourses of nineteenth-century lay intellectuals on issues of a non-religious nature, such as the character and structure of the state and bureaucracy, the organization of the modern Greek economy, the legal organization of the state, the national question, foreign policy issues and the ecclesiastical question. In this intellectual production we will look for the influence of orthodox ethics as a source from which intellectuals (such as Sp. Zambelios, K. Paparrigopoulos, P. Kalligas, N. Saripolos, etc.) attempt to draw legitimation for their theories and world-views. At the same time, the dissertation, as it is placed in the context of Weberian social theory, attempts to contribute in addressing a blind spot within the Weberian sociology of religion, namely, the sociological understanding of orthodox ethics.